

Чигирик Ксенія Олександрівна

аспірант кафедри економіки підприємства

Київського національного університету технологій та дизайну

Чигирик Ксения Александровна

аспирант кафедры экономики предприятий

Киевского национального университета технологий и дизайна

Chygyryk K. O.

Postgraduate student, Enterprise Economics Department,

Kyiv National University of Technologies and Design

ПРОБЛЕМИ УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ НА ПІДПРИЄМСТВАХ

ПРОБЛЕМЫ УПРАВЛЕНИЯ РИСКАМИ НА ПРЕДПРИЯТИЯХ

PROBLEMS OF RISK MANAGEMENT IN ENTERPRISES

Анотація. В статті досліджено роль та місце ризиків в управлінні підприємствами. Досліджено сутність управління ризиками підприємств. Виявлені основні методи оцінки ризику при управлінні підприємствами.

Ключові слова: управління, ризик, метод оцінки ризику.

Аннотация. в статье исследовано роль и место рисков в управлении предприятиями. Исследована сущность управления рисками предприятия. Выявлены основные методы оценки риска при управлении предприятием.

Ключевые слова: управление, риск, метод оценки риска.

Summary. The paper considers the role and place of risk in the management of enterprises. The essence of risk management of the enterprise is investigated. The main methods of an assessment of risk are revealed at business management.

Key words: management, risk, method of risk assessment.

Процес управління ризиками на підприємстві складається з певних етапів, які поділяються на групи: аналіз ризику і заходи з усунення та мінімізації ризику. Стратегія управління ризиком з визначенням конкретних заходів щодо запобігання ризику або зменшення його впливу визначається на основі результатів аналізу ризику [1, с. 180–194]. Такий аналіз здійснюється з метою отримання необхідної інформації про властивості об'єкта, його структуру, наявні ризики і передбачає виявлення ризиків (якісна складова аналізу) та їхню оцінку (кількісна складова аналізу). Якісна і кількісна оцінки ризику взаємно доповнюють одна одну. Якісний аналіз ризиків вимагає ґрунтовних знань, досвіду, інтуїції у тій чи іншій сфері економічної діяльності. Його головна мета — визначити чинники й зони ризику, після чого ідентифікувати всі можливі ризики. Для того, щоб скоригувати підприємницьку діяльність та ступінь ризику, якісної оцінки недостатньо. Необхідно чисельно визначити окремі види витрат і рівень ризику загалом, тобто необхідна

кількісна оцінка. Кількісний аналіз полягає в кількісній оцінці ризиків. Деякі вчені до числа кількісних методів включають і методи оцінки настання несприятливих подій. Очевидно, що на практиці неможливо і недоцільно кількісно оцінювати абсолютно усі фактори економічного ризику, що впливають на господарську діяльність суб'єкта економіки. З точки зору вчених Альгіна А. П., Хохлова М. В., Вітлінського В. В., Гранатурова В. М., Ястремського О. І. [2, с. 400–479] оцінка ризиків — це етап аналізу ризиків, який має на меті визначення кількісних характеристик, таких як: ймовірність настання несприятливих подій і можливих розмірів збитків.

При кількісному аналізі ризику можуть використовуватися різноманітні методи. Нині найбільш задіяними є [3, с. 120–144]: статистичний; аналіз доцільності витрат; метод експертних оцінок; аналітичний; використання аналогів; нормативний; рейтинговий; розрахунково-аналітичний (методу оцінки чутливості); комбінований, тощо.

Історично першим виник метод експертної оцінки ризику. Він має ту істотну перевагу над іншими методами, що експертна оцінка може використовуватися в умовах дефіциту і навіть браку інформації. Головна умова досконалої експертної оцінки — виключення взаємного впливу експертів один на одного (так звана дельфійська процедура).

Найпопулярніший метод експертної оцінки ризику ґрунтується на ідеї обговорення проблеми кількома особами, які вважаються спеціалістами у цьому питанні. Проблема, яка виникає при цьому, полягає в тому, що в результаті колективного прийняття рішення ймовірність правильної оцінки знижується. Парадоксальність цього явища впливає з самого процесу обговорення. У переважній більшості випадків погляд експертів-аналітиків відрізняється від погляду практиків. Ця розбіжність може бути формалізована через так званий коефіцієнт розбіжності. Задавши цьому коефіцієнту декілька практичних значень, можна одержати низку можливих імовірностей розробки точної оцінки. Цей метод має значні відмінності від статистичного методу в частині методів збору інформації для побудови кривої ризику.

Статистичний метод оцінки ступеню ризику ґрунтується на теорії ймовірності розподілу випадкових подій. Випадковою називають подію, яка при здійсненні сукупності умов може виникнути або не виникнути. Проте достатньо велика кількість випадкових подій, незалежно від їхньої конкретної природи, підпорядковується певним закономірностям, встановленням яких займається теорія ймовірностей. В основу статистичного методу покладено теорію ймовірності розподілу випадкових величин. Головним інструментом цього методу є середнє очікуване значення досліджуваної величини, дисперсія, середньоквадратичне відхилення, коефіцієнт варіації, розподіл ймовірностей досліджуваної випадкової величини. Отже, статистичні методи оцінки ризику не вирішують одного з головних практичних завдань, яке стоїть перед суб'єктом ризику: оцінки в умовах обмеженості інформаційного контуру з урахуванням індивідуальних особливостей певної ситуації [2, с. 400–479].

Розрахунок математичного сподівання, що пов'язане з невизначеністю ситуації, є середньозваженим усіх можливих результатів, де ймовірність кожного із них використовується як частота або питома вага відповідного значення. Сподіване значення видає результат, котрий ми очікуємо в середньому.

Розрахунок дисперсії — це математичне сподівання квадрата відхилення випадкової величини X від математичного сподівання. Дисперсія характеризує розсіювання випадкової величини відносно середнього значення.

Розрахунок середньоквадратичного відхилення факторів фінансових результатів від їхнього середнього рівня.

Розрахунок коефіцієнта варіації фінансових результатів підприємства, який і є відносним показником оцінки рівня ризику підприємства. Даний показник дає характеристику ризику на одиницю сподіваного результату.

Таким чином, чим нижчий коефіцієнт варіації, тим менший розмір відносного ризику.

Повертаючись до варіації (дисперсії) як міри ризику, треба зазначити, що дисперсія, звичайно не повністю характеризує ступінь ризику, але дозволяє у деяких випадках швидко виявити граничні шанси менеджера.

Теоретична база цього закладена у відомій нерівності Чебишева: ймовірність того, що випадкова величина відхиляється за модулем від свого математичного сподівання більше, ніж на заданий допуск, не перевищує дисперсії, розділеної на s^2 ...

Метод оцінки ризику В. Шарпе базується на величині очікуваного прибутку, яка враховує статистичні дані про його рівень протягом певного часового тренду. Разом із розподілом ризику на систематичний і не систематичний введення в розрахунок показника очікуваного прибутку було тим революційним досягненням, яке дало змогу Шарпе згодом одержати звання лауреата Нобелівської премії. За Шарпе, величина очікуваного прибутку визначається, виходячи з середньогалузевої норми дохідності і тенденцій розвитку ринку в цілому. Основу цього методу становить математичний апарат теорії ймовірності. Припущення про розмір очікуваного прибутку базується на ймовірності настання певної фази розвитку економіки і відповідного рівня доходу.

Таким чином, стає непотрібним аналіз великих динамічних рядів. Достатньо знати тільки звичайну для певної стадії економічного циклу норму дохідності. Можна посперечатися щодо розподілу ймовірностей настання окремих фаз економічного циклу. Трохи меншу ймовірність має середнє зростання. З найменшою ймовірністю можна чекати сильного піднесення та глибокого спаду.

Отже, статистичні методи оцінки ризику не вирішують одного з головних практичних завдань, яке стоїть перед суб'єктом ризику: оцінки в умовах обмеженості інформаційного контуру з урахуванням індивідуальних особливостей певної ситуації.

Оцінка окремих видів ризиків може здійснюватись також із використанням розрахунково-аналітичного методу (методу оцінки чутливості). Суть даного методу полягає в оцінці можливої зміни доходів по господарській операції при настанні ризикових подій.

Господарські операції з меншим ступенем чутливості (реагування) на можливі ризикові події оцінюються як менш ризиковані.

Комбінований метод — це об'єднання декількох окремих методів або їхніх окремих елементів.

В ряді випадків для визначення ризику і вибору оптимального рішення використовується методика «дерево рішень». Вона передбачає графічне зображення різних варіантів, які можуть бути прийняті. По гілках дерева співвідносять об'єктивні і суб'єктивні оцінки даних подій. Просуваючись уздовж побудованих гілок дерева і використовуючи спеціальні методи розрахунку імовірності, оцінюють кожний варіант шляху.

Широко відомою моделлю прийняття рішень за умов невизначеності є статична модель, що породжена

теоретико-ігровою концепцією. Згідно з концепцією теорії ігор визначають основні елементи теоретико-ігрових статичних моделей прийняття рішень в умовах ризику та невизначеності [4, с. 160–164].

Кожний з розглянутих методів має свої переваги та недоліки, що визначають найперспективніші напрями його використання. Кожен метод обумовлений, насамперед, своїм предметом, тобто тим, що саме досліджується. Метод, як спосіб дослідження не може залишатися постійним, а повинен змінюватися у своєму змісті разом із предметом, на який він спрямований. Отже, комплексне рішення наукового питання може бути досягнуто вченим тільки з використанням власної системи спеціальних методів управління, які визначаються специфікою предмета і завданнями дослідження.

Література

1. Виноградова О.В. Реінжирінг бізнес-процесів у сучасному менеджменті: монографія / О.В. Виноградова // Донецьк: ДонДУЕТ ім. М. Туган-Барановського. — 2005. — С. 180–194.
2. Вітлінський В.В. Ризикологія в економіці та підприємстві: монографія / В.В. Вітлінський // К.: КНЕУ. — 2004. — С. 400–479.
3. Кузьмін О.Є. Франчайзінг у підприємницькій діяльності: навч. посібник / О.Є. Кузьмін, У.Р. Сухорська, Т.В. Мирончик // Львів: Видавництво «Вільна Україна». — 2007. — С. 120–144.
4. Шиян А.А. Теорія ігор: основи та застосування в економіці та менеджменті: навч. посібник / А.А. Шиян // Вінниця: ВНТУ. — 2009. — С. 160–164.

References

1. Kuzmin O.I.E., Sukhorska U.R., and Myronchuk T.V. Franchaizynh u pidpriemnytskii diialnosti / O.I.E. Kuzmin, U.R. Sukhorska and T.V. Myronchuk // Lviv: Vilna Ukraina. — 2007. — S. 120–144.
2. Shyian A.A. Teoriia ihor: osnovy ta zastosuvannia v ekonomitsi ta menedgmenti / A.A. Shyian // Vinnytsia: VNTU. — 2009. — S. 160–164.
3. Vitlinskyi V.V. Ryzkolohiia v ekonomitsi ta pidpriemnytstvi / V.V. Vitlinskyi // Kyiv: KNEU. — 2004. — S. 400–479.
4. Vynohradova O.V. Reinzhyrnyrh biznes-protsesiv u suchasnomu menedzhmenti / O.V. Vynohradova // Donetsk: DonDUET. — 2005. — S. 180–194.